Sert, A. ve Güven, M. (2021). Rasim Özdenören'in "Hastalar ve Işıklar" ile "Uyumsuzlar" adlı hikâye kitaplarında koşut anlatım biçimi olarak ikilemeler. *International Journal of Language Academy*, 9 (1), 41-65.

Article History:

Received

28/12/2020

Accepted

04/01/2021

Available online

20/03/2021

Volume 9/1 March 2021

p. 41/65

RASİM ÖZDENÖREN'İN "HASTALAR VE IŞIKLAR" İLE "UYUMSUZLAR" ADLI HİKÂYE KİTAPLARINDA KOŞUT ANLATIM BİÇİMİ OLARAK İKİLEMELER¹

**Reduplications from Rasim Özdenören's "Hastalar ve Işıklar"
and "Uyumsuzlar" StoryBooks as a Form of Parallel Narration**

Azime SERT²

Meriç GÜVEN³

Öz

İkilemeler edebî eserlerde sıklıkla karşımıza çıkan söz varlığı öğelerindendir. Dil biliminde tautonym, Batı dillerinde reduplication ve Doğu dillerinde itbâ ve muzâvece karşılığında kullanılan ikilemeler, Türkçede tekrar grubu, yineleme, ikizleme gibi farklı terimlerle anılır ve kullanılır. İkilemeler, aralarında benzerlik bulunan kelimelerin tekrarlanması ile oluşur ve kelime şekillendirmenin morfolojik ve fonolojik süreci ile kalıp yapı olarak ortaya çıkar. İkilemeler, anlama ve anlatıma katkıları dolayısıyla Türk dilinin en eski eserlerinden başlayarak günümüze değin edebî eserlerde hatırı sayılır bir yoğunluk ve sıklıkta yer almıştır. Göktürk Türkçesinde koşut anlatım biçimi olarak kullanılan

¹ Bu makale Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde, Doç. Dr. Meriç Güven danışmanlığında Azime Sert tarafından hazırlanan "Rasim Özdenören'in 'Hastalar ve Işıklar' ile 'Uyumsuzlar' Adlı Hikâye Kitaplarında Söz Varlığı" yüksek lisans tezine dayalı olarak üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, azime.unal@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2706-7793>

³ Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, meric.guven@usak.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2533-5272>

ikilemeler, Uygur Türkçesinden itibaren yoğunluk kazanmış ve giderek Türk dilinin işleyiş düzleminde karakteristik bir dil birliği hâline gelmiştir. Günümüz Türk edebiyatının önemli hikâye yazarlarından Rasim Özdenören de eserlerinde ikilemelere sıkça yer vermiştir. İkilemeler stilistik öğeler olarak benzetme ve tezatlarla birlikte Özdenören'in hikâyelerinin temel öğelerini oluşturur. İkilemelerle kurulan münasebetler yardımıyla Özdenören'de gerçek ve hayat birleştirilir; mekân, zaman ve şahıslar, şahısların hayata bakış tarzları ve iç trajedileri ayrıntılarına kadar betimlenmeye çalışılır. Bu makalede Rasim Özdenören'in ilk hikâye kitabı olan "Hastalar Ve Işıklar" ile şimdiye kadar yayımlanmış son hikâye kitabı "Uyumsuzlar" daki ikilemeler incelenmiştir. Hikâyelerde geçen ikilemeler nicel olarak tespit edilmiş, istatistiki olarak işlenmiş ve tarama yöntemi ile kendi koşulları içinde ve var durum biçimleriyle değerlendirilmiştir. Her iki eserde geçen ikilemelerin kullanım sıklığı alfabetik olarak listelenmiş, tespit edilen ikilemeler, kuruluşları ve ikilemeyi oluşturan kelimelerin anlam ilişkisi, ses ve şekil özellikleri yönünden tasnif edilmiştir. Sınıflandırma sonucunda yazarın her iki eserindeki ikilemeler için kullanım tercihleri ve bu durumun söz varlığına katkıları hakkında çıkarımlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hastalar ve Işıklar, Uyumsuzlar, Rasim Özdenören, İkileme.

Abstract

Reduplications are the elements of words that often appear in literary works. Reduplications, which are also called "tautonym" in linguistics, "reduplication" in Western languages, and "itba, muzavece" in Eastern languages, is used in Turkish in different terms such as regrouping, iteration, twinning. Reduplications are basically repeating words that have similarities. They appear as fixed structures with the morphological and phonological process of word shaping. Reduplications have appeared in considerable numbers in the Turkish literary works starting from the oldest works of the Turkish language to the present day. Reduplications, which are used as a form of parallel narration in Gokturk Turkish, have gained intensity since Uyghur Turkish and have increasingly become a characteristic language union in the Turkish language function. Rasim Özdenören, one of the important story writers of today's Turkish literature, frequently included reduplications in his works. Reduplications form the key elements of Özdenören's stories, as stylistic elements along with analogies and contrasts. Real and life are combined in Özdenören with the help of the relations established with the reduplications; place, time, and individuals' views of life and internal tragedies are tried to be described with the details. In this article, the reduplications in Rasim Özdenören's first storybook, "Hastalar ve Işıklar," and the latest storybook published so far, "Uyumsuzlar," are examined. The reduplications in the stories were quantitatively detected, statistically processed, and evaluated by the scanning method. The frequency of use of the reduplications in both works is listed alphabetically, and the identified reduplications are sorted in terms of sound, texture, and the semantic relationship of the word that form the reduplications. As a result of the classification, deductions were made about the author's usage preferences of reduplications in both works, and inferences have been made about the contribution of this situation to vocabulary.

Keywords: Hastalar ve Işıklar, Uyumsuzlar, Rasim Özdenören, Reduplication.

GİRİŞ

İkilemeler Türkçenin söz varlığı açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk dili tarihinin en eski dönemlerinden itibaren görülmeye başlayan ikilemelerin günümüze ulaşan uzunca bir yolculuğu vardır. İkilemeler, bu süreçte pek çok edebî esere malzeme olmuş çeşitli kullanımlarda morfolojik, sözdizimsel ve semantik yönden dikkat çekmiştir. Türkçenin tarihi boyunca çeşitli şairler ve yazarlar eserlerinde ikilemeleri, anlatımı daha güçlü ve ahenkli kılmak için tercih etmiş büyük bir sıklıkta kullanmıştır (Hengirmen, 2002, s. 241).

Dünyada pek çok dil, anlatış yollarını çoğaltmak için kelimeleri veya kelimelerin bir ögesini tekrarlayarak yeni yapılar meydana getirme yöntemiyle ikilemeler oluşturmaktadır (Ağakay, 1953, s. 189). Türkçedeki ikileme kullanımına yakın kullanımlara Korecede ve Japoncada rastlanırken Hint-Avrupa dillerinde ve Latince'de çok az örneği görülür (Aksan,

2016, s. 127). "Tekrarlar, Türk dilinde, bilhassa en uygun şartlar altında 7-8 asırlık bir gelişmeden sonra iyice gürbüzleşen ve güzelleşen Türkiye Türkçesinde önemli bir yer tutar. Sözlerin belli kurallara bağlı kalarak böyle yan-yana kullanılmaları, dilimize kelime yaratma zenginliği, faaliyetlerin her türlüşünün, en ince şekilde söz ile ifadesini mümkün kılan fiili şekiller zenginliği, tasvir zenginliği ve güzelliği... gibi çok esaslı güzellikler kazandırmıştır" (Tuna, 1949, s. 429). Aynı şekilde Türkçe eserlerde ikilemeler, ifadeyi kuvvetlendiren, anlatımda çeşitliliği, zenginliği ve ahengi sağlayan, zaman içinde kendini yenileyen, çeşitlendiren söz varlıkları olarak günümüze ulaşmış bir dil mirası olarak görülmüştür (Dilek, 2004, s. 84-85).

Türkçenin zengin söz varlığını oluşmasında ikilemelerin rolü ve etkinliği büyüktür. İkilemeler köklü bir söz öbeği olarak Göktürklerden başlayarak Uygur metinlerinde, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak Türkçesi gibi farklı tarihi dönem metinlerinde kullanılmış ve Türkiye Türkçesinde de çoğu eserde karşımıza çıkmaya devam etmiştir.

İkilemelerin ilk örneklerine Göktürk Yazıtları'nda rastlanır. Alliteration olarak ses tekrarı biçiminde ortaya çıkan "eb bark, ağış barım" mal mülk, kız koduz "kız kadın", ölü yitü "öle yite", yabız yablak "kötü berbat" gibi ikilemelerden yazıtlarda anlatımı güçlü ve etkili kılan söz varlıkları olarak yararlanılmıştır (Tekin, 1998, s. 16).

Uygur Türkçesi metinlerinde de ikilemelere sıkça yer verilmiştir. Bunlar: "adru adru" (ayrı ayrı), "asan tuka" (sağ ve selamet, sağ-esen), "birar birar" (birer birer), "arklığın arksızın" (ister istemez) gibi ikilemelerdir (Yastı, 2007, s. 53). "Karahanlı Türkçesinde ikilemelerin kullanımları yaygındır. Yeni tespit edilenlerle birlikte Kutadgu Bilig'de zenginlik oluşturacak biçimde isimli "açığ ülüg" (ihsan, nasip), açığlı açığsız "hediye"li hediyesiz "açığ ya açığ" (açmak ayırmak), "açıl seçil" (ayrılmak seçilmek ve bağlaçlı isimli "açığ ya süçig" (acı veya tatlı) ve bağlaçlı fiilli "alış hem beriş" (hem alış hem veriş) gibi (Taş, 2012, ss. 43, 81, 87) çok sayıda ikileme örneğine rastlanır.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılan eserlerde de ikilemelere çok sık yer verilmiştir. Sultan Veled'in Türkçe şiirlerinde "yemek içmek, göz gönül, yer gök" ; Şeyhi'de "bölük bölük, arpa arpa" ; Yunus Emre'de "sağlık safalık, dağlar taşlar, yana yana, deyü deyü" ; Dede Korkut'ta "sağ esen, ayru ayru, katar katar, çağnam çağnam, çap çap" gibi ikilemelere yer verildiği görülür (Aksan, 2018, s. 69-70).

Farklı farklı pek çok dilde kullanılan ikilemeler için "Osmanlıcada "atf-ı tefsiri"; Fransızcada "redoublement, hendiadyoin"; İngilizcede "reduplication dual, hendiadyoin"; Almancada "Verdoppelung, Zwillingsformen, Hendiadyoin" terimleri kullanılmıştır (Hatiboğlu, 1981, s. 9). Türkçede ise ikilemeler çeşitli terimlerle karşılık bulmuştur: İkileme (Hatiboğlu, 1981, s. 9; Korkmaz, 1992, s. 82; Zülfikar, 1995, s. 161; Tekin, 1998, s. 15; Gülensoy, 2000, s. 339; Vardar, 2007, s. 119; Aksan, 2001, s. 115; Hengirmen, 2002, s. 403; Akyaç, 2007, s. 1), ikizleme (Ağakay, 1953, s. 189; Göğüş, 1962, s. 253; Gencan, 1979, s. 251; Bilgegil, 2009, s. 161), kelime koşması (Ağakay, 1954, s. 97), tekrar grubu (Karahan, 2009, s. 60), bağlam öbeği (Banguoğlu, 2011, s. 510), yineleme öbeği (Karaağaç, 2012, s. 476), tekrar öbeği (Delice, 2007, s. 31-35), ikiz kelime (Eren, 1949, s. 283), hendiadyoin (Çağatay, 1978, s. 29; Aydın, 1997, s. 417) terimleri kullanılmıştır.

Aynı sözcüklerin ya da aralarında eş, yakın, karşıt gibi pek çok anlam ilişkisi bulunan sözcüklerin tekrarından oluşan söz öbekleri olan ikilemeler için farklı sözlüklerde ve araştırmalarda geçen çokça tanım vardır.

İkileme, Türkçe Sözlük'te "Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması: yavaş yavaş, irili ufaklı, aşağı yukarı gibi" (TDK, 2011, s. 1165) karşılığıyla yer alır.

Vecihe Hatiboğlu Türk Dilinde İkilemeler eserinde ikilemeyi detaylıca ele alır ve inceler. Oluşum şekilleri ve anlamları üzerinde durarak örneklerle açıklar. Eserin sonunda 1956 ikilemeyi listeler. Hatiboğlu ikileme terimini "Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması" şeklinde tanımlamıştır (Hatiboğlu, 1981, s. 9).

Aksan ise ikilemeyi anlam yönünden değerlendirmiş ve ikilemeyi meydana getiren sözcüklerin anlam ilişkisine dayalı bir tanım yapmıştır. "Bir sözcüğün ya da yansımalı bir birimin tamamının ya da bir kısmının yinelenmesi; ya da sözcüğün anlam özellikleri açısından eşanlamlı, zıt anlamlı, anlam açısından ilişkili olabileceği başka bir sözcükle birlikte kullanılmasıyla oluşturulan bir anlatım biçimidir" (Aksan, 2001, s. 115). İkilemelerin diziliş konusunda karşılıklı ses durumları kadar anlam ilişkilerinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Çünkü ikilemelerin içinde bulundurduğu pekişme, genişleme, kutuplaştırma, ikirciklik, tekleştirme gibi çeşitli değerler bu ilişkiye dayanır (Ağakay, 1954, ss. 97-103).

İkilemeyi oluşturan sözcüklerin arasındaki ahenk, önseslerin (sağ salım, düğün dernek gibi) veya sonseslerin (hesap kitap, tuz buz gibi) uyumu hem kulağa hem göze hitabında dikkat çeker. Anlatımı güçlendirmek ve pekiştirmek için bu ses benzerliğinden yararlanılır. Şahbender Çoraklı bu uyumu şöyle ifade eder: "İkilemelerin kurulmasında ses benzerliğinin, ses ahenginin önemi de büyüktür. İkilemelerdeki ünlü uyumları, ünsüz benzeşmeleri gibi ses uygunluğu kuralı vardır. Anlatımı güçlendirmek için ya aynı ses veya aynı sözcük tekrar edilir yahut sesleri birbirini andıran sözcükler yan yana kullanılır" (Çoraklı, 2001, ss. 55-56).

Türkçede aynı sözcüğün yinelenmesiyle kurulan ikilemelerin sık kullanılmasıyla zihinde bir kavram algılanırken ayrıca onun pekiştirilmesi, güçlendirilmesi de sağlanır (Aksan, 2016: 129-130). "Türkçe, başka dillerde çok seyrek kullanılan bu anlatım yolunda çok değişik nitelikte, anlam ve ses açısından son derece ilgi çekici birleştirmelere gitmekte, olağanüstü güçlü ve etkileyici anlatım biçimlerini ortaya koymaktadır" (Aksan, 1993, s. 59).

İkilemeler aynı sözcüklerin tekrarıyla oluştuğu gibi bu sözcüklerin aldıkları aynı veya farklı eklerle morfolojik ve semantik olarak değişerek de karşımıza çıkar. Tek bir sözcüğe gelen yapım ve çekim ekleri ile pek çok yeni ikileme üretilmiş olur. Bak- sözcüğünden bak bak, baka baka, bakıp bakıp, bakan bakana gibi ikilemeleri türemiştir. Göz sözcüğünden ise göz göz, göz göze, gözüne gözüne ikilemeleri elde edilmiştir. Genellikle basit ve türemiş yapıları ikilemeler daha çok karşımıza çıksa da birleşik ikilemeleri görmek de mümkündür. Birleşik ikilemeler genellikle birleşik fiillerle kurulduğu için anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş fiilleri birleşik ikilemeler başlığında ele aldık.

İkilemelerin tespitiyle ilgili bazı farklı anlayışlar mevcuttur. Bunlardan biri "m,p,r,s" harfleri ile yapılan "bomboş, yepyeni, tastamam, tertemiz" gibi pekiştirmelerin ikileme olup olmama durumudur. Muharrem Ergin bu tarz kullanımları hece tekrarına dayandırarak bir bakıma tekrar grubu oluşturduğunu söyler ve ilaveli ikilemeler olarak kabul eder. Genellikle sıfat olan sözcüğün ilk hecesinin alınarak, sonuna vokalle bitiyorlarsa "m, p, r, s" seslerinden birini doğrudan ama konsonantla bitiyorlarsa o konsonantları atılıp yerine "m, p, r, s"

seslerinden birinin gelmesiyle bu yapılar oluşur: düm düz, ap açık, būs bütün, kas katı gibi. Bazen de p'den sonra bir a, e, r'den sonra bir ıl, il getirilmesiyle de oluşabilir: sapa sağlam, güpe gündüz gibi (Ergin, 2004, s. 25). Süer Eker bu tarz kullanımları ilaveli ikilemeler olarak kabul ederek apaçık, bembeyaz, kupkuru örneklerinde olduğu gibi daima bitişik yazıldıklarını söylemiştir (Eker, 2005: 503). Hatiboğlu ise bazı sözcüklerde yer alan bu pekiştirme olayını bir çeşit ikileme sayar. up - uzun, yem-yeşil, sırlı-sıklam gibi örnekleri olan bu tarz ikilemeler anlamı pekiştirmek, güçlendirmek için kullanılırlar (Hatiboğlu, 1981, s. 55).

Necmi Akyalçın bu görüşlere karşı çıkarak bu sözcüklerin ikilemelerin aldığı ekleri alamadığını söyler. "Çul çaput, çer çöp" ikilemeleri ek alarak "çul+a çaput+a, çer çöp+ten" şeklinde kullanılırken "ye+m yeşil, te+r temiz" yapıları ayrı yazıp ikileme varsayarsak "yem+i yeşil+i, ter+e temiz+e" ifadelerinin kullanılabilir olması gerekirdi (Akyalçın, 2017, s. 31). Akyalçın, bu kullanımlarda anlamı pekiştirme dışında bir etkinin olmadığını, tek sözcükten oluşan yapılar olduğu için ikilemelerin "en az iki sözcükten oluşan öbek" tanımının dışında kaldığını açıklar (Akyalçın, 2008, s. 338). Yukarıdaki görüşleri dikkate alarak ikilemeleri incelerken söz konusu pekiştirme sözcükleri çalışmamıza dâhil etmedik.

Diğer bir tartışılan görüş ise sözcüklerin başına "m" sesi getirilerek yapılan ikilemelerdir. Muharrem Ergin bu ikilemeleri tekrar grubu olarak alır ve "İlâveli Tekrarlar" şeklinde inceler. Kelimeler vokalle başlıyorsa başına "m" sesi gelir. Ama konsonantla başlıyorsa o konsonantın yerine bir "m" sesi getirilir: adam madam, su mu gibi (Ergin, 2004, s. 378). Talat Akaslan ise farklı bir bakış açısıyla bu tarz ikilemeleri yarı ikileme olarak ele alır ve kipsellikle ilişkilendirerek açıklar: "Yarı-ikileme de öncelikle kipsellikle ilintilidir. Sözceleyen kavramlara, sözceyen içeriğine ve muhataplarına ilişkin tasarımlarının niteliği ile bir açıklama bulur. Bu bakımdan, "hece ikilemesi" ile " m-'li ikileme" farklı iki kipsel tutumu yansıtır: sözlüksel birimlerin türüne ve bağlama göre farklı biçimde de olsa, "hece ikilemesi" sözceleyen kendi algılamalarına ya da eş-sözceleyene atfettiği şeyleri hem geçerli kıldığı ("asserter"), hem olumladığı ("valider"), " m-'li ikileme" ise, geçerli kıldığı ama olumlamadığı, olumlamakta tereddüt ettiği bir tasarımlamayı ifade eder" (Akaslan, 2004). Doğan Aksan ise kelimenin önsesinin /m/ sesiyle değiştirilerek oluşturulan ikilemelerin anlamı güçlendirdiğini, daha etkili kıldığını ifade etmiştir. Bu tarz ikilemeler "Silah milah görmedim" gibi olumsuz yargıların yanı sıra "Kitap mitap aldık." gibi olumlu yargılarda da kullanılmıştır (Aksan, 2016, ss. 130-131). Biz bu tarz ikilemeleri "m" sesi ilavesiyle oluşan ikilemeler olarak ele aldık.

Yöntem

Çalışma Rasim Özdenören'in ilk hikâye kitabı olan "Hastalar Ve Işıklar (2015)" ile yayımlanmış son hikâye kitabı olan "Uyumsuzlar (2018)" eserleri esas alınarak hazırlanmıştır. Var olan eserler üzerinden betimsel bir çalışma yapılmıştır. Eserler taranarak ikilemeler tespit edilmiştir. İkilemeler kendi içinde alfabetik sıraya konularak kitapta geçtikleri sayfa ve satır numarası ile verilmiş ve kullanım sıklıkları belirtilmiştir. Tespit edilen ikilemeler, ses özellikleri, yapıları, kuruluşları ve ikilemeyi oluşturan kelimelerin anlam ilişkisi yönünden ve cümleye kazandırdıkları anlamlar bakımından tasnif edilmiştir. Elde edilen verilerden her iki eserdeki ikileme kullanımı karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

1. Hastalıklar Ve Işıklar Eserinde Geçen İkilemeler ve Tasnifleri

Tablo 1. Hastalar ve Işıklar Eserinde Geçen İkilemeler

İkileme	Tekrar Sayısı	Geçtiği Sayfa ve Satır Numarası
abuk sabuk	1	29/10
acı acı	1	14/12
açık açık	2	29/15, 57/23
açık seçik	1	118/12
ağır ağır	15	11/8, 14/8, 15/7, 18/16, 21/4, 27/16, 28/17, 38/12, 67/3, 69/8, 69/17, 77/5, 79/10, 82/3, 101/3
ağır aksak	1	41/20
allak bullak	1	78/20
ara sıra	1	66/15
aşağı yukarı	1	21/25
azar azar	1	67/19
baka baka	2	89/20, 102/17
basa basa	1	21/1
belli belirsiz	1	96/30
bilgiç bilgiç	1	108/7
bir bir	1	28/10
birikip birikip	1	34/18
bitmez tükenmez	2	40/24, 40/7
boğuk boğuk	1	104/17
boş boş	1	94/22
boydan boya	1	87/15
bütün bütün	4	19/5, 38/8, 72/10, 108/24
ciddi ciddi	1	17/5
çabuk çabuk	1	34/21
çat çat	1	73/28
dağılıp dağılıp	1	68/22
derin derin	1	63/3
dik dik	1	31/2
diken diken	1	120/9
dinleye dinleye	1	104/9
doğru dürüst	2	52/15, 112/2
dolana dolana	2	61/2, 61/13
donuk donuk	1	97/15
dura dura	1	74/8
düşünceli düşünceli	1	17/8
eğri büğrü	5	18/27, 41/2, 89/13, 76/7, 82/4
eski püskü	1	62/8
geri geri	2	64/8, 124/2
gevrek gevrek	1	98/30
gide gide	1	125/15
gitgide	10	35/4, 37/14, 42/32, 58/20, 83/22, 115/25, 122/1, 124/4, 125/4, 125/13

gün gün	1	72/14
hafif hafif	1	66/26
hemen hemen	4	18/1, 78/23, 120/11, 124/27
hınca hınç	1	27/20
hızlı hızlı	5	22/30, 42/15, 85/20, 86/14, 108/1
ıvrı zıvrı	2	85/7, 123/29
için için	1	69/15
içli içli	1	72/19
iri iri	1	54/11
irili ufaklı	1	30/20
kat kat	2	71/13, 85/22
kalınlaşa kalınlaşa	1	118/5
kayıp kayıp	1	42/20
kıyı bucak	1	66/27
kızgın kızgın	1	100/8
koşa koşa	1	104/30
köşe bucak	2	61/2, 68/27
kullanılmaya	1	97/7
kullanılmaya		
küçüklü büyüklü	1	19/11
küçüle küçüle	1	41/9
lime lime	1	62/7
mışıl mışıl	1	37/32
minik minik	1	28/5
oradan oradan	1	49/29
öbek öbek	1	121/8
öteberi	1	124/31
öteye beriye	1	88/30
paldır küldür	1	82/27
parça parça	1	88/32
patır kütür	1	63/26
pırlıl pırlıl	3	20/11, 30/22, 103/17
sağına soluna	1	118/16
sapır sapır	1	109/27
sesli sesli	1	107/12
sessiz sessiz	1	86/27
sık sık	1	98/11
sıkı sıkı	1	48/23
sıra sıra	1	108/14
sinsi sinsi	1	81/9
soluk soluğa	1	10/13
şiş şiş	1	87/20
tane tane	1	96/27
tek tek	3	28/9, 59/17, 73/28
tek tük	5	20/12, 34/14, 39/6, 76/5, 107/27
ters ters	1	122/17
tıka basa	1	52/7
tıp tıp	1	77/3

tik tak	3	41/20, 42/16, 43/4
tükete tükete	1	88/27
uçup uçup	1	30/9
usul usul	6	11/14, 19/30, 33/5, 34/31, 66/29, 85/15
uzun uzun	13	11/5, 15/3, 20/15, 21/5, 28/21, 37/19, 40/9, 57/15, 71/4, 75/24, 95/1, 102/22, 118/4
üst üste	2	76/11, 85/22
üstüne üstüne	1	31/31
vicil vicil	1	37/16
vicik vicik	3	53/7, 100/1, 121/15
vız vız	1	100/12
vura vura	1	43/10
vuruşa vuruşa	1	40/26
yan yan	1	13/9
yavaş yavaş	6	36/26, 38/14, 40/21, 49/7, 109/29, 112/13
yeni yeni	1	82/12
yıkıla yıkıla	1	14/2
yiye yiye	1	40/27
zır zır	1	96/26

1.1.Ses Özellikleri Bakımından İkilemeler

İkilemeler arasında ses özelliklerine bağlı bir ahenk vardır. Bu ahenk, sözcüklerin ilk seslerindeki uyumdan ve ses özelliklerinin benzerliğinin sağladığı uyumdan oluşur.

1.1.1.Sözcüklerin İlk Seslerine Göre İkilemeler

İkilemelerdeki sözcüklerin ilk seslerine dikkat ettiğimizde “ünlü+ünlü”, “ünlü+ünsüz”, “ünsüz+ünsüz” formatında başladıkları tespit edilmiştir.

1.1.1.1.Ünlü+Ünlü İle Başlayan İkilemeler

1.1.1.1.1.Aynı Sözcüklerle Yapılan İkilemeler

Ünlü ile başlayan aynı sözcüklerle kurulan 14 adet ikileme tespit edilmiştir: acı acı, açık açık, ağır ağır, azar azar, için için, içli içli, iri iri, oradan oradan, öbek öbek, uçup uçup, usul usul, uzun uzun, üst üste, üstüne üstüne.

1.1.1.1.2.Farklı Sözcüklerle Yapılan İkilemeler

Ünlü ile başlayan ama farklı farklı sözcüklerle yapılan 2 ikileme görülür: ağır aksak, irili ufaklı.

1.1.1.2.Ünlü+Ünsüz İle Başlayan İkilemeler

Bu şekilde kurulan 10 tane ikileme vardır: abuk sabuk, açık seçik, allak bullak, ara sıra, aşağı yukarı, eğri büğrü, eski püskü, ıvrı zıvrı, öteberi, öteye beriye.

1.1.1.3.Ünsüz+Ünsüz İle Başlayan İkilemeler

1.1.1.3.1.Aynı Sözcük Tekrarıyla Yapılanlar

Ünsüz ile başlayan aynı sözcüklerden yapılan 67 ikileme bulunmuştur: baka baka, basa basa, bilgiç bilgiç, bir bir, birikip birikip, boğuk boğuk, boş boş, boydan boya, bütün bütün, ciddi ciddi, çabuk çabuk, çat çat, dağılıp dağılıp, derin derin, dik dik, diken diken, dinleye dinleye, dolana dolana, donuk donuk, dura dura, düşünceli düşünceli, geri geri, gevrek gevrek, gide gide, gitgide, gün gün, hafif hafif, hemen hemen, hınca hınç, hızlı hızlı, kat kat, kalınlaşa kalınlaşa, kayıp kayıp, kızgın kızgın, koşa koşa, kullanılmaya kullanılmaya, küçüle küçüle, lime lime, mışıl mışıl, minik minik, parça parça, pırıl pırıl, sapır sapır, sesli sesli, sessiz sessiz, sık sık, sıkı sıkı, sıra sıra, sinsi sinsi, soluk soluğa, şiş şiş, tane tane, tek tek, ters ters, tıp tıp, tükete tükete, vıcık vıcık, vıcıl vıcıl, vız vız, vura vura, vuruşa vuruşa, yan yan, yavaş yavaş, yeni yeni, yıkıla yıkıla, yiye yiye, zır zır.

1.1.1.3.2.Farklı Sözcük Tekrarıyla Yapılanlar

Ünsüz ile başlayan farklı farklı sözcüklerden yapılan 12 ikileme vardır: belli belirsiz, doğru dürüst, bitmez tükenmez, kıyı bucak, köşe bucak, küçüklü büyüklü, paldır küldür, patır kütür, sağına soluna, tek tük, tika basa, tik tak.

1.1.2.Ses Benzerliğine Göre İkilemeler

İkilemelerin oluşturulmasında ses benzerliğinin payı büyüktür. Bu benzerlik ikilemeyi oluşturan sözcüklerin ilk sesinde veya son sesinde görülebileceği gibi ilk hecesinde ya da son hecesinde de görülebilir.

1.1.2.1.Ön Seste Benzerlik

1.1.2.1.1.Aynı Ünlü İle Başlayanlar

Bu grupta 13 ikileme tespit edilmiştir: acı acı, açık açık, ağır ağır, ağır aksak, azar azar, için için, içli içli, iri iri, uçup uçup, usul usul, uzun uzun, üst üste, üstüne üstüne.

1.1.2.1.2.Aynı Ünsüz İle Başlayanlar

Bu grupta 59 ikilemeye rastlanmıştır: baka baka, basa basa, bilgiç bilgiç, bir bir, birikip birikip, boğuk boğuk, boş boş, boydan boya, bütün bütün, ciddi ciddi, çabuk çabuk, çat çat, dağılıp dağılıp, derin derin, dik dik, diken diken, dinleye dinleye, dolana dolana, donuk donuk, dura dura, düşünceli düşünceli, geri geri, gevrek gevrek, gide gide, gitgide, gün gün, hafif hafif, hemen hemen, hınca hınç, hızlı hızlı, kat kat, kalınlaşa kalınlaşa, kayıp kayıp, kızgın kızgın, koşa koşa, kullanılmaya kullanılmaya, küçüle küçüle, lime lime, minik minik, parça parça, sesli sesli, sessiz sessiz, sık sık, sıkı sıkı, sıra sıra, sinsi sinsi, soluk soluğa, şiş şiş, tane tane, tek tek, ters ters, tükete tükete, vura vura, vuruşa vuruşa, yan yan, yavaş yavaş, yeni yeni, yıkıla yıkıla, yiye yiye.

1.1.2.2.İkinci Sözcüğün Başına Ünsüz Getirilerek Yapılanlar

1.1.2.2.1.İkinci Sözcüğün Başına -b Ünsüzü Getirilerek Yapılanlar

Eserde bu yolla kurulan 2 ikileme vardır: allak bullak, eğri büğrü.

1.1.2.2.2.İkinci Sözcüğün Başına -p Ünsüzü Getirilerek Yapılanlar

Eserde bu şekilde kurulan 1 tane ikileme görülür: eski püskü.

1.1.2.2.2.İkinci Sözcüğün Başına -s Ünsüzü Getirilerek Yapılanlar

Bu şekilde kurulan 2 ikileme vardır: ara sıra, abuk sabuk.

1.1.2.3.Son Seste Benzerlik

Eserde bu şekilde oluştuğu tespit edilen ikilemeler şunlardır: abuk sabuk, açık seçik, allak bullak, bitmez tükenmez, eğri büğrü, eski püskü, ıvır zıvır, irili ufaklı, büyüklü küçüklü, öteye beriye, paldır küldür, patır kütür, sağına soluna, tek tük, tıka basa.

1.2.Yapı Bakımından İkilemeler

İkilemeler yapıları bakımından basit türemiş ve birleşik olarak incelenmiştir.

1.2.1.Basit Yapılı İkilemeler

Eserdeki basit ikilemelerin hem yalın durumda hem çekim eki alarak oluştuğu görülür.

1.2.1.1.Eksiz İsimlerden Oluşan İkilemeler

Çekim eki almayan 47 ikileme tespit edilmiştir: abuk sabuk, acı acı, ağır ağır, ara sıra, aşağı yukarı, bir bir, boş boş, bütün bütün, ciddi ciddi, çabuk çabuk, çat çat, derin derin, dik dik, diken diken, doğru dürüst, geri geri, gevrek gevrek, gün gün, hafif hafif, hemen hemen, ıvır zıvır, iri iri, kat kat, köşe bucak, lime lime, mışıl mışıl, minik minik, öbek öbek, öteberi, paldır küldür, parça parça, sapır sapır, sık sık, sıra sıra, sinsi sinsi, şiş şiş, tane tane, tek tek, tek tük, tik tak, usul usul, vıcık vıcık, vıcıl vıcıl, vız vız, yan yan, yavaş yavaş, zır zır.

1.2.1.2.Çekim Eki Alan İsimlerden Oluşan İkilemeler

Eserdeki ikilemelerde görülen isim çekim ekleri: yönelme durum eki, ayrılma durum eki, iyelik eki ve vasıta eki olmuştur.

1.2.1.2.1.Yönelme Durum Eki Alanlar

Sözcüklerden biri ya da ikisi yönelme eki alarak 6 tane ikileme vardır: hınca hınç, kıyı bucağa, öteye beriye, soluk soluğa, üst üste, üstüne üstüne.

1.2.1.2.2.Ayrılma Durum Eki Alanlar

İkisi de ayrılma durum eki alarak kurulan 2 ikileme vardır: oradan oradan, şurdan burdan.

1.2.1.2.3. Ayrılma Durum Eki + Yönelme Durum Eki Alanlar

İlk sözcüğü ayrılma ikincisi yönelme durum eki olarak oluşan 1 ikileme görülür: boydan boya.

1.2.1.2.4. Hem İyelik Eki Hem Yönelme Durum Eki Alanlar

İkisi de hem iyelik hem durum eki olarak oluşan 1 ikileme vardır: sağına soluna.

1.2.1.2.5. Vasıta Eki Alanlar

İkisi de vasıta eki olarak kurulan 2 ikileme bulunur: ıvır zıvırla, için için.

1.2.1.3. Çekim Eki Alan Fiillerden Oluşan İkilemeler

Fiillerin kök veya gövdelerine gelip, fiilleri zaman ve kişi yönünden belirten eklerdir.

1.2.1.3.1. Haber Kipleriyle Çekimlenmiş Fiiller İle Oluşan İkilemeler

İki unsuru da öğrenilen geçmiş zaman kipi alan 1 tane ikileme vardır: küçülmüşler küçülmüşler.

1.2.2. Türemiş Kelimelerle Oluşan İkilemeler

1.2.2.1. İsim Kök ve Gövdelerinden Türetilen Kelimelerden Oluşan İkilemeler

1.2.2.1.1. +Ar İsimden İsim Yapım Eki Alanlar

Bu şekilde kurulan 1 tane ikileme vardır: azar azar.

1.2.2.1.2. +İl İsimden İsim Yapım Eki Alanlar

Böyle oluşan 5 ikileme görülür: düşünceli düşünceli, hızlı hızlı, içli içli, irili ufaklı, sesli sesli.

1.2.2.1.3. +sİz İsimden İsim Yapım Eki Alanlar

Bu grupta 1 ikileme vardır: sessiz sessiz.

1.2.2.2. Fiil Kök ve Gövdesinden Türetilen Kelimelerden Oluşan İkilemeler

1.2.2.2.1. -İk Fiilden İsim Yapım Eki Alanlar

Bu şekilde kurulan 2 ikileme bulunur: açık açık, boğuk boğuk.

1.2.2.2.2. -Xn Fiilden İsim Yapım Eki Alanlar

Eserde bu yolla kurulmuş 1 ikileme vardır: uzun uzun.

1.2.2.2.3. -gİn Fiilden İsim Yapım Ekiyle Alanlar

Bu grupta 1 ikileme vardır: kızgın kızgın.

1.2.2.2.4. -gİç Fiilden İsim Yapım Eki Alanlar

Eserde bu ekle kurulan 1 ikilemeye rastlanır: bilgiç bilgiç.

1.2.2.2.5. -İ Fiilden İsim Yapım Eki Alanlar

Böyle kurulan 1 ikileme tespit edilmiştir: sıkı sıkı.

1.2.2.2.6. -lı/sız Fiilden İsim Yapım Eki Alanlar

Eserde bu şekilde 1 ikileme vardır: belli belirsiz.

1.2.2.2.7. -İl Fiilden Fiil Yapım Eki Alanlar

Bu grupta 1 ikileme görülür: kullanılmaya kullanılmaya.

1.2.3. Birleşik Yapılı İkilemeler

Bu bölümde anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiillerle oluşan ikilemeler verilmiştir. Bu şekilde tespit edilen ikilemeler 4 tanedir: allak bullak olmak, altüst etmek, gevrek gevrek gülmek, ters ters bakmak.

1.2.4. Çekimsiz Fiillerden (Fiilimsilerden) Oluşan İkilemeler

Eserde sıfat-fiillerden ve zarf-fiillerden oluşan ikilemeler tespit edilmiştir.

1.2.4.1. Sıfat-Fiillerle Oluşanlar

1.2.4.1.1. -mAz Sıfat-Fiil Eki Alanlar

Eserde sıfat-fiil ekiyle oluşan 1 ikileme vardır: bitmez tükenmez.

1.2.4.2. Zarf-Fiillerle Oluşanlar

1.2.4.2.1. -A Zarf-Fiil-Eki Alanlar

Sözcülerin ikisi de -A zarf-fiil eki alan 15 ikileme vardır: baka baka, basa basa, dinleye dinleye, dolana dolana, dura dura, kalınlaşa kalınlaşa, koşa koşa, kullanılmaya kullanılmaya, küçüle küçüle, tıka basa, tüketete tüketete, vura vura, vuruşa vuruşa, yıkıla yıkıla, yiye yiye.

1.2.4.2.2. -İp Zarf-Fiil Eki Alanlar

Sözcüklerin ikisi de -İp zarf-fiil eki olarak kurulan 4 ikileme vardır: birikip birikip, dağılıp dağılıp, kayıp kayıp, uçup uçup.

1.3.Kuruluş ve İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin Arasındaki Anlam İlişkileri Açısından İkilemeler

İkilemeyi meydana getiren sözcüklerin arasında yakınlık, aynılık, karşıtlık, olumsuzluk gibi anlam ilişkileri olduğu açıkça göze çarpar.

1.3.1.Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Aynı sözcüklerden oluşan ikilemeler genelde aynı anlamı ifade ederler. Bazı ikilemeler yalın durumda tekrarlanırken bazıları isim çekim eki almış halleri ile karşımıza çıkabilirler. Eserden tespit edilen aynı sözcüklerden oluşan 73 ikileme vardır: acı acı, açık açık, ağır ağır, azar azar, baka baka, basa basa, bilgiç bilgiç, bir bir, birikip birikip, boğuk boğuk, boş boş, boydan boya, bütün bütün, ciddi ciddi, çabuk çabuk, çat çat, dağılıp dağılıp, derin derin, dik dik, diken diken, dinleye dinleye, dolana dolana, donuk donuk, dura dura, düşünceli düşünceli, geri geri, gevrek gevrek, gide gide, gitgide, gün gün, hafif hafif, hemen hemen, hınca hınç, hızlı hızlı, için için, içli içli, iri iri, kat kat, kalınlaşa kalınlaşa, kayıp kayıp, kızgın kızgın, koşa koşa, kullanılmaya kullanılmaya, küçüle küçüle, lime lime, minik minik, oradan oradan, öbek öbek, parça parça, sesli sesli, sessiz sessiz, sık sık, sıkı sıkı, sıra sıra, sinsi sinsi, soluk soluğa, şiş şiş, tane tane, tek tek, ters ters, tüketete tüketete, uçup uçup, usul usul, uzun uzun, üst üste, üstüne üstüne, vura vura, vuruşa vuruşa, yan yan, yavaş yavaş, yeni yeni, yıkıla yıkıla, yiye yiye.

1.3.2.Eş veya Yakın Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde bu şekilde görülen ikilemeler 7 tanedir: ağır aksak, ara sıra, bitmez tükenmez, doğru dürüst, kıyı bucak, köşe bucak, tika basa.

1.3.3.Karşıt Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde bu şekilde kurulan ikilemeler 7 tanedir: aşağı yukarı, belli belirsiz, irili ufaklı, küçüklü büyüklü, öteberi, öteye beriye, sağına soluna.

1.3.4.Biri Anamlı Biri Anlamsız Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde bu şekilde kurulan 4 ikileme görülür: açık seçik, eğri büğrü, eski püskü, tek tük.

1.3.5.İkisi de Anlamsız Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde ikisi de anlamsız sözcüklerden oluşan 4 ikileme tespit edilmiştir: abuk sabuk, allak bullak, ıvır zıvır, paldır küldür.

1.3.6.Yansıma Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde yansıma sözcüklerden oluşan 10 tane ikilemeler vardır: mışıl mışıl, patır kütür, pırıl pırıl, sapır sapır, tıp tıp, tik tak, vıcık vıcık, vıcıl vıcıl, vız vız, zır zır.

1.4.Cümleye Kazandırdığı Anamlar Bakımından İkilemeler

Türkçede anlamı daha etkin vermek amacıyla yeni ifade arayışları ikilemeleri doğurmuştur. İkilemeleri oluşturan sözcüklere yeni anlamlar yüklenmiştir. “Hastalar ve Işıklar” eserinde geçen ikilemelerin cümleye kazandırdığı anlamlar örnek cümlelerle verilmiştir.

1.4.1.Güçlendirme

Kendimi **bütün bütün** eşyadan soymam düş görmekle olabilirdi, ama insan her zaman düş de göremiyor. 38/8
Kapıları **sıkı sıkı** kapayarak. 48/23
Camlar **usul usul** buğulanarak istasyon yapılarını da göstermez oldular. 33/5

1.4.2.Niteleme

Yüzüne bakarak **acı acı** gülümsüyorum. 14/12
Gevrek gevrek güldü. 98/30
Yirmiüç Ekim – **Pırıl pırıl** bir güneşle uyandım. 103/17
Anlamaya varmadan tuhaf **vicık vicık** bir uykuya daldım. 100/1

1.4.3.Genelleme

Yatakların altından elde ettiğim bir torbayı, sonradan bir işe yaramadığı anlaşılan bir sürü **ıvır zıvırla** doldurdum. 85/7
Dolana dolana odanın **köşe bucağına** yayılıyor, gözlerimizi yaşartıyor. 61/2
Yüzleri bembeyaz kesilmiş, eşyalaşmış bir hareketsizlikle durmuş, yangın yerini seyrediyorlar, hiç olmazsa kurtarabildikleri **öteberilerini** bekliyorlardı. 124/31

1.4.4.Sıralama

Turnalar uçar, o ne güzel cumalar, geçer **bir bir** yanınızdan. 28/10
Hepsine **tek tek** baktı. 59/17
Onları **üst üste** koydu, kat kat katladı, zamanın ucundan büküp kaldırdı, bir şey bitti. 85/22

1.4.5.Abartma

Eşya **bitmez tükenmez** bir bekleyişe gömülüyor. 40/7
Orada çoğu yoksul görünümlü **öbek öbek** insan yığını merakla yangını seyrediyordu. 121/8
Oda, içine kapanmış perdeyle, kendisine dalgın eşyayla **tıka basa** doluydu. 52/7

1.4.6.Devamlılık

Sonra serin otlara sırtüstü uzanmış, göğse **baka baka** bir şey düşünmenin sert, haşin rahatı. 89/20
Dinleye dinleye yürüyorum. 104/9
Zaman öfkeleri, ışıkları, yoksulluğu **eze eze** yaklaşıyor. 36/1
Evet, evet. **Sık sık** gelirim buraya. 98/11

1.4.7.Belirsizlik

Ara sıra kalkıp yan odada gelini yoklayıp geliyor. 66/15
Belli belirsiz omzumu silktim.

1.4.8.Küçümseme/Alay

Abuk sabuk bir sürü yüzdü şimdi hiçbirini tanımıyordu. 29/10

Koşumlarından çözülmüş atlar, duvar diplerinde **bilgiç bilgiç** başlarını sallıyordu. 108/7

1.4.9. Kızgınlık

Vız vız edip durma sen de. 100/12
"Zır zır ne be." 96/26

1.4.10. Tezlik

...savunumsuz, kaçmasız, birden ve **çabuk çabuk** kaçan ışıkların altında. 34/21
Bu defa biraz korkarak işaretli koridorda **hızlı hızlı** yürümeğe başladım. 42/15
Koşa koşa geçiyorum köprüyü. 104/30

1.4.11. Azaltma

Tek tük görünen ipekten buutların arasından yıldızlar sarkıyordu. 20/12
Tek tük kırışan uzak yıldızlar görünüyordu. 34/14

1.4.12. Biriktelik/Bütünlük

Vitrinde bir çift ayakkabı kalıbı, **irili ufaklı** düğmeler, ne işe yaradığı belli olmayan sedef taklitleri... 30/20
Küçüklü büyüklü çevresinde toplanmış, okuduklarını, anlattıklarını saygıyla dinlerdik. 19/11

1.4.13. Yaklaşma

Dedem o zaman içeri girdi, kapının **aşağı yukarı** tam karşısına rastlayan koltuğun önünde durdu. 21/25
Akşama doğru **hemen hemen** uğramadığımız yer kalmadı. 78/23

2. Uyumsuzlar Eserinde Geçen İkilemeler ve Tasnifleri

Tablo 2. Uyumsuzlar Eserinde Geçen İkilemeler

İKİLEME	TEKRAR SAYISI	GEÇTİĞİ SAYFA VE SATIR NUMARASI
acı acı	1	75/1
adım adım	1	40/24
allak bullak	1	107/21
altüst	4	8/4, 42/1, 66/19, 107/22
bile bile	1	142/20
çerçöp	2	27/10, 131/12
dağ taş	1	35/20
diz dize	1	118/9
eciş bücüş	1	122/29
el ele	2	73/18, 73/19
gel gel	2	137/9, 138/28
gelip giden	1	103/17
gide gide	1	143/4

gitgide	3	44/9, 59/12, 76/24
göz göze	3	91/10, 99/30, 116/20
iç içe	1	106/14
karşı karşıya	1	107/11
kendi kendime	1	107/7
kendi kendine	1	88/9
kocam kocam	1	131/25
kucak kucağa	1	118/9
olan biten	1	77/16
olup biten	4	78/15, 80/14, 119/12 (2)
olur olmaz	1	136/4
oraya buraya	3	10/14, 90/21, 112/1
ordan burdan	1	104/13
ordan oraya	2	47/13, 121/15
öteberi	2	24/22, 24/25
paldır küldür	2	62/30, 79/8
seke seke	1	24/20
şen şakrak	1	36/28
teker teker	1	131/6
tek tük	2	97/17, 99/8
toz toprak	1	99/20
uçsuz bucaksız	5	14/11, 97/3, 99/6, 118/16, 118/19
ufak tefek	2	91/5, 92/7
uzun uzun	3	13/11, 68/29, 94/21
üstü başı	1	88/7
üst üste	1	131/6
yan yana	3	106/12, 106/13, 118/9
yavaş yavaş	1	77/2
yiye yiye	1	143/2
yüz yüze	1	36/22
yüzlerce binlerce	1	24/14
zar zor	1	72/25

2.1.Ses Özellikleri Bakımından İkilemeler

İkilemeler arasında ses özelliklerine bağlı bir ahenk vardır. Bu ahenk sözcüklerin ilk seslerindeki uyumdan ve ses özelliklerinin benzerliğinin sağladığı uyumdan oluşur.

2.1.1.Sözcüklerin İlk Seslerine Göre İkilemeler

İkilemeleri meydana getiren sözcüklerin ilk sesleri “ünlü+ünlü”, “ünlü+ünsüz”, “ünsüz+ünsüz” şeklinde kullanılmıştır.

2.1.1.1.Ünlü+Ünlü İle Başlayan İkilemeler

2.1.1.1.1.Aynı Sözcüklerle Yapılan İkilemeler

Ünlü ile başlayan aynı sözcüklerden kurulan 5 ikileme vardır: acı acı, adım adım, el ele, iç içe, uzun uzun.

2.1.1.1.2.Farklı Sözcüklerle Yapılan İkilemeler

Ünlü ile başlayan farklı sözcüklerden kurulan 4 ikileme görülür. altüst, olur olmaz, ordan oraya, üst üste.

2.1.1.2.Ünlü+Ünsüz İle Başlayan İkilemeler

Bu şekilde oluşan 10 ikileme vardır: allak bullak, eciş bücüş, olan biten, olup biten, oraya buraya, ordan burdan, öteberi, uçsuz bucaksız, ufak tefek, üstü başı.

2.1.1.3.Ünsüz+Ünsüz İle Başlayan İkilemeler

2.1.1.3.1.Aynı Sözcük Tekrarıyla Yapılanlar

Ünsüz ile başlayan aynı kelimelerden oluşan 16 ikilemeye rastlanır: bile bile, diz dize, gel gel, gide gide, gitgide, göz göze, karşı karşıya, kendi kendime, kendi kendine, kucak kucağa, seke seke, teker teker, yan yana, yavaş yavaş, yiye yiye, yüz yüze.

2.1.1.3.2.Farklı Sözcük Tekrarıyla Yapılanlar

Ünsüz ile başlayan farklı sözcüklerden meydana gelen 10 ikileme vardır: çerçöp, dağ taş, gelip giden, kocam mocam, paldır küldür, şen şakrak, tek tük, toz toprak, yüzlerce binlerce, zar zor.

2.1.2.Ses Benzerliğine Göre İkilemeler

İkilemelerin ses benzerliği açısından ele aldığımızda sözcüklerin ilk sesinde veya son sesinde benzerlik ve ilk hecesinde veya son hecesinde benzerlik şeklinde kurulduğunu görebiliriz.

2.1.2.1.Ön Seste Benzerlik

2.1.2.1.1.Aynı Ünlü İle Başlayanlar

Aynı ünlü ile başlayan 8 ikileme görülür: acı acı, adım adım, el ele, iç içe, olur olmaz, ordan oraya, uzun uzun, üst üste.

2.1.2.1.2.Aynı Ünsüz İle Başlayanlar

Aynı ünsüz ile başlayan 18 ikilemeye rastlanır: çerçöp, diz dize, gel gel, gelip giden, gide gide, gitgide, göz göze, karşı karşıya, kendi kendime, kendi kendine, kucak kucağa, seke seke, teker teker, toz toprak, yan yana, yavaş yavaş, yiye yiye, yüz yüze.

2.1.2.2.İkinci Sözcüğün Başına Ünsüz Getirilerek Yapılanlar

2.1.2.2.1.İkinci Sözcüğün Başına -b Ünsüzü Getirilerek Yapılanlar

Eserde bu şekilde yapılan 1 tane ikileme vardır: allak bullak.

2.1.2.2.2.İkinci Sözcüğün Başına –m Ünsüzü Getirilerek Yapılanlar

İlk sözcüğün ünsüzünün yerine –m sesi getirilerek kurulan 1 tane ikileme vardır: kocam mocam.

2.1.2.3.Son Seste Benzerlik

Bu eserde son sesi benzerlik gösteren 12 ikileme görülür: allak bullak, altüst, kocam mocam, olan biten, oraya buraya, ordan burdan, paldır küldür, tek tük, ufak tefek, üstü başı, yüzlerce binlerce, zar zor.

2.2.Yapı Bakımından İkilemeler

İkilemeler yapıları bakımından basit türemiş ve birleşik olarak incelenmiştir.

2.2.1.Basit Yapılı İkilemeler

Eserde basit yapıli ikilemeler, ek almayan ve çekim eki alan ikilemeler olarak görülmüştür.

2.2.1.1.Eksiz İsimlerden Oluşan İkilemeler

Çekim eki almayan 12 ikileme vardır: acı acı, çer çöp, dağ taş, eciş bücüş, öteberi, paldır küldür, şen şakrak, tek tük, toz toprak, ufak tefek, yavaş yavaş, zar zor.

2.2.1.2.Çekim Eki Alan İsimlerden Oluşan İkilemeler

İkilemelerin, isim çekim eklerinden yönelme durum eki, ayrılma durum eki, belirtme durum eki, çokluk eki, iyelik eki, eşitlik eki aldığı görülür. Bazı ikilemeler birden fazla çekim eki almıştır.

2.2.1.2.1.İlk İsmi Ek Almayan İkinci İsmi Yönelme Durum Eki Alanlar

İlk ismi yalın ikinci ismi yönelme eki alan 7 ikileme tespit edilmiştir: diz dize, iç içe, karşı karşıya, kucak kucağa, üst üste, yan yana, yüz yüze.

2.2.1.2.2.İki İsmi de Yönelme Durum Eki Alanlar

İkisi de yönelme eki alan 1 ikileme vardır: oraya buraya.

2.2.1.2.3.İki İsmi de Ayrılma Durum Eki Alanlar

İki sözcüğü de ayrılma durum eki alan 1 ikileme olduğu görülür: ordan burdan.

2.2.1.2.4.İlk İsmi Ayrılma İkinci İsmi Yönelme Hal Eki Alanlar

İlk sözcüğü ayrılma ikincisi yönelme durum eki alarak oluşan 1 ikileme vardır: ordan oraya.

2.2.1.2.5.İki İsmi de İyelik Eki Alanlar

Her ikisi de iyelik eki alarak kurulan 1 ikileme tespit edilmiştir: üstü başı.

2.2.1.2.6. İlk İsmi Eksiz İkinci İsmi İyelik Eki Alanlar

İlki ek almayan ikincisi iyelik eki alan 2 ikileme vardır: kendi kendine, kendi kendime.

2.2.1.2.7. İlk İsmi Eksiz İkinci İsmi İyelik ve Belirtme Eki Alanlar

Bu grupta 1 ikilemeye rastlanır: Öteberisini.

2.2.1.2.8. İlk İsmi Eksiz İkinci İsmi Çokluk ve İyelik Eki Alanlar

Eserde bu şekilde kurulmuş 1 ikileme görülür: öteberileri.

2.2.1.2.9. Eşitlik Eki Alanlar

Eşitlik eki alarak oluşan 1 ikileme vardır: yüzlerce binlerce.

2.2.2. Türemiş Yapılı İkilemeler

2.2.2.1. İsim Kök ve Gövdesinden Türetilerek Oluşan İkilemeler

2.2.2.1.1. +sIz / +sUz İsimden İsim Yapım Ekleri Alanlar

Eserde bu şekilde 1 ikilemeye rastlanır: uçsuz bucaksız.

2.2.2.1.2. +Ar İsimden İsim Yapım Ekleri Alanlar

Bu gruptan 1 ikileme vardır: teker teker.

2.2.2.2. Fiil Kök ve Gövdesinden Türetilerek Oluşan İkilemeler

2.2.2.2.1. -Xn Fiilden İsim Yapım Eki Alanlar

Böyle kurulmuş 1 ikileme görülür: uzun uzun.

2.2.2.2.2. -Im Fiilden İsim Yapım Eki Alanlar

Bu yolla meydana gelen 1 ikilemeye rastlanmıştır: adım adım.

2.2.3. Birleşik Yapılı İkilemeler

Anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiillerle oluşan 4 tane ikileme tespit edilmiştir: allak bullak olmak, altüst etmek, gel gel yapmak, göz göze gelmek.

2.2.4. Çekimsiz Fiillerden (Fiilimsilerden) Kurulan İkilemeler

Eserde sıfat-fiil, zarf-fiil hem sıfat-fiil hem zarf-fiil ekleriyle kurulan ikilemeler görülür.

2.2.4.1.Sıfat-Fiillerle Kurulan İkilemeler

2.2.4.1.1. -An Sıfat Fiil Eki Alanlar

İkisi de -An sıfat-fiil eki alan 1 ikileme vardır: olan biten.

2.2.4.2.Zarf-Fiillerle Kurulan İkilemeler

2.2.4.2.1. -Ar / -mAz Zarf-Fiil Eki Alanlar

Bu grupta 1 ikileme vardır: olur olmaz.

2.2.4.2.2. -A Zarf-Fiil Eki Alanlar

Bu şekilde kurulan 5 ikileme tespit edilmiştir: bile bile, gide gide, gitgide, seke seke, yiye yiye.

2.2.4.3.Hem Zarf-Fiil Hem Sıfat-Fiil Ekiyle Kurulanlar

Böyle iki farklı fiilimsi eki alarak kurulan 2 ikileme vardır: gelip giden, olup biten.

2.3.Kuruluş ve İkilemeyi Oluşturan Sözcüklerin Arasındaki Anlam İlişkisi Açısından İkilemeler

İkilemeyi meydana getiren sözcüklerin arasında yakınlık, aynılık, karşıtlık ve olumsuzluk gibi pek çok yönden anlam ilişkisi bulunur.

2.3.1.Aynı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde aynı sözcüklerden oluşan 23 ikileme görülür: acı acı, adım adım, bile bile, diz dize, el ele, gel gel, gide gide, gitgide, göz göze, iç içe, karşı karşıya, kendi kendime, kendi kendine, kucak kucağa, ordan oraya, seke seke, teker teker, uzun uzun, üst üste, yan yana, yavaş yavaş, yiye yiye yüz yüze.

2.3.2.Eş veya Yakın Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde bu şekilde görülen 10 ikileme vardır: dağ taş, olan biten, olup biten, oraya buraya, ordan burdan, şen şakrak, toz toprak, uçsuz bucaksız, üstü başı, yüzlerce binlerce.

2.3.3.Karşıt Anamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde karşıt anlamlı 3 ikileme görülür: altüst, gelip giden, öteberi.

2.3.4.Biri Olumlu Biri Olumsuz Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde bu kuruluş şekline göre yalnızca 1 örnek vardır: olur olmaz.

2.3.5.Biri Anamlı Biri Anlamsız Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserden bu şekilde 4 ikilemeye rastlanır: çerçöp, tek tük, ufak tefek, zar zor.

2.3.6.İkisi de Anlamsız Sözcüklerden Oluşan İkilemeler

Eserde iki sözcüğü de anlamsız 3 ikileme tespit edilmiştir: allak bullak, eciş bücüş, paldır küldür.

2.3.7. "m" Sesi İlavesiyle Oluşan İkilemeler

Eserde "m" sesi getirilerek oluşturulan ikileme 1tane vardır: kocam mocam.

2.4.Cümleye Kazandırdığı Anlam Bakımından İkilemeler

"Uyumsuzlar" eserinde geçen ikilemeleri cümleye kazandırdığı anlamlar eserden örnek cümleler tanık gösterilerek sunulmuştur.

2.4.1.Güçlendirme

Giysilerimiz **toz toprak** içindeydi. 99/20

Yavaş yavaş gelişti. 77/2

Tepesine yumruğu **yiye yiye** bunu da öğrenecekti. 143/2

2.4.2.Niteleme

Acı acı gülümsedi, yanaklarında bıçak çizikleri oluştu. 75/1

Hülyamda da işitmiş olsam o fısıltıyı ve hülyamda da görmüş olsam o yüzü **şen şakrak** kahkahalarımı semaya salmalıyım. 36/28

Onun şurada dediği yerde orta yaşına gelmiş **ufak tefek** bir kadın oturuyordu. 91/5

2.4.3.Genelleme

Anıların ortasından geçen, dönüp kıvrılan, geçmişe ilmek atan damarlar: yollar, izler: bilinçaltının derinlerine sürükleyen benekler, lekeler, **çerçöp**... 27/10

Kocam kocam yok benim. 131/25

Hastanın **olan bitenden** haberi yoktu. 78/15

Bir kadın sanal bir merdivenin basamaklarında sızıp kalmıştır: **üstü başı** kan içinde... 88/7

2.4.4.Sıralama

Teker teker üst üste konulan tuğlalar hoyrat bir darbeyle baştan sona unufak edilebilir. 131/6

Teker teker **üst üste** konulan tuğlalar hoyrat bir darbeyle baştan sona unufak edilebilir. 131/6

2.4.5.Abartma

Bütün o uzak tren yolculuklarından sonra, bütün o **dağ taş** demeden kendini yola vuran yorgun omuzlarında... 35/20

Sanki hep böyle **uçsuz bucaksız** ortamlarda kalmıştı. 14/11

Belki çok değillerdi ama ona öyle geliyordu ki **yüzlerce binlerce** kazazede orada toplanmıştı. 24/14

2.4.6.Devamlılık

...o da her defasında hüsrana uğrayacağını **bile bile** ona yönelmekten vazgeçmeyecekti. 142/20
Yolun ıslak zemini **gide gide** kayganlaşıyordu. 143/4

2.4.7.Belirsizlik

Kendini **olur olmaz** bir anlamın pençesine kaptırmak istemiyor. 136/4
Ordan burdan devşirilmiş insanlar, topluca ama gelişigüzel, herhangi bir sıra gözetmeksizin yürüyorlardı. 104/13
Sonsuz sınırları içinde **ordan oraya** savruluyordum. 121/15

2.4.8.Küçümseme

Daracık **eciş bücüş** sokaklar... 122/29

2.4.9.Azaltma

Yoldan geçen **tek tük** taşıtlar, böylesine yabancı bir ortamda bekleyen birini yanlarında görmek istemediklerinden yanımdan savuşup gidiyordu. 97/17
Yolun etrafında hep aynı o **tek tük** ağaçlar, aynı cılız tepecikler, aynı kurumuş ağaçlar... 99/8

2.4.10.Biriktelik/Bütünlük

Onunla **el ele** yürüyorlardı. 73/18
“Dede!” diye fısıldadım **kendi kendime**... 107/7
Acemi fotoğrafçı bizi **yan yana** görüntülemeyi başaramamıştı. 106/12

SONUÇ

Araştırma sonucunda Rasim Özdenören’in ilk hikâye kitabı olan “Hastalar ve Işıklar” eserinde 105’i farklı olmak üzere toplam 186 adet ikileme tespit edilmiştir. Şimdiye kadar yayımlanmış son hikâye kitabı olan “Uyumsuzlar” eserinde ise 45’i farklı olmak üzere 73 adet ikileme tespit edilmiştir. Eserlerin sayfa sayıları üzerinden ikilemelerin kullanım sıklığına bakılacak olursa 126 sayfa olan Hastalar ve Işıklar eserinde sayfa başına 1,48 ikileme düşerken, 143 sayfa olan Uyumsuzlar eserinde ise sayfa başına 0,51 ikileme düştüğü görülmektedir. Bu oranlardan yola çıkarak Hastalar ve Işıklar eserinde ikilemelerin daha yoğun kullanıldığı ve sayfa başına en az bir ikileme düştüğü söylenebilir. Hastalar ve Işıklar eserinde yapı bakımından en çok çekim eki almayan basit isim soylu sözcükler yer alırken Uyumsuzlar eserinde ise çekim eki alan basit isim soylu sözcükler yer almıştır. İki eserde de ikilemelerin ortak olarak yönelme durum eki, ayrılma durum eki ve iyelik eki gibi çekim ekleri ile kullanıldığı görülürken Hastalar ve Işıklar’ da farklı olarak vasıta eki, Uyumsuzlar eserinde ise çokluk, eşitlik ve belirtme durum ekleri kullanıldığı görülür. Hastalar ve Işıklar eserinde fiilimsilerden oluşan ikilemelerden en çok –a zarf-fiil ekiyle (14) , Uyumsuzlar eserinde yine –a zarf-fiil ekiyle (5) kurulmuştur. Hastalar ve Işıklar eserinde yansılardan oluşan ikilemelere yer verilirken Uyumsuzlar eserinde bu tarz ikileme hiç kullanılmamıştır. Yansılardan oluşan ikilemelerin insan kaynaklı (mışıl mışıl), doğa kaynaklı (vız vız), eşya kaynaklı (tik tak) gibi farklı ortaya şekilleri olduğu görülür.

Tablo 3. İkilemelerin Sözcük Benzerliğine Göre Dağılımları

	Hastalar ve Işıklar		Uyumsuzlar	
	Sayısal Değer	%	Sayısal Değer	%
Aynı Sözcükten Oluşan İkilemeler (Tekrarlar Hariç)	73	69,52	23	51,51
Farklı Sözcükten Oluşan İkilemeler (Tekrarlar Hariç)	32	30,48	22	48,49
Toplam İkileme Sayısı (Tekrarlar Hariç)	105	100	45	100
Tekrarlarla Birlikte Aynı Sözcükten Oluşan İkilemeler	150	80,65	34	46,58
Tekrarlarla Birlikte Farklı Sözcükten Oluşan İkilemeler	36	19,35	39	53,42
Tekrarlarla Birlikte Toplam İkileme Sayısı	186	100	73	100

Tablo 3'teki verilere bakarak Hastalar ve Işıklar eserinde tekrarlar hariç % 69,52 oranında, tekrarlar dâhil % 80,65 oranında olmak üzere en çok aynı sözcükten oluşan ikilemeler kullanılmıştır. Uyumsuzlar eserinde tekrarlar hariç % 51,51 oranında en çok aynı sözcüklerden oluşan ikilemeler kullanılmıştır. Tekrarlar dâhil edildiğinde ise bu durumun değiştiği ve 53,42 oranı ile farklı sözcüklerden oluşan ikilemelerin daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. İkilemeleri Oluşturan Sözcüklerin İlk Seslerine Göre Dağılımları

	Hastalar ve Işıklar		Uyumsuzlar	
	Sayısal Değer	%	Sayısal Değer	%
Ünlü+Ünlü ile Başlayan İkilemeler (Tekrarlar Hariç)	16	15,24	9	20
Ünlü+Ünsüz ile Başlayan İkilemeler (Tekrarlar Hariç)	10	9,52	10	22,22
Ünsüz+Ünsüz ile Başlayan İkilemeler (Tekrarlar Hariç)	79	75,24	26	57,78
Toplam İkileme Sayısı (Tekrarlar Hariç)	105	100	45	100
Tekrarlarla Birlikte Ünlü+Ünlü ile Başlayan İkilemeler	51	27,42	16	21,92
Tekrarlarla Birlikte Ünlü+Ünsüz ile Başlayan İkilemeler	13	6,99	21	28,77
Tekrarlarla Birlikte Ünsüz+Ünsüz ile Başlayan İkilemeler	122	65,59	36	49,31
Tekrarlarla Birlikte Toplam İkileme Sayısı	186	100	73	100

Tablo 4’te gösterilen değerlere bakıldığında iki eserde de “ünsüz+ünsüz” şeklinde oluşan ikilemelerin daha fazla olduğu görülür. Hastalar ve Işıklar eserinde “ünsüz+ünsüz” formatında oluşan ikilemelerin tekrarlar hariç % 75,24 oranında, tekrarlar dâhil % 65,59 oranında kullanıldığı tespit edilirken Uyumsuzlar eserinde de “ünsüz+ünsüz” formatında oluşan ikilemelerin tekrarlar hariç % 57,78 oranında, tekrarlar dâhil % 49,31 oranında kullanıldığı saptanmıştır.

Hastalar ve Işıklar eserinde en çok tekrar eden üç ikileme sırasıyla ağır ağır (15), uzun uzun (13), gitgide (10) ikilemeleri iken Uyumsuzlar eserinde ise uçsuz bucaksız (5), altüst (4), olup biten (4) ikilemeleri olmuştur. İki eserde en çok tekrar eden ikilemeler birbirinden farklıdır. Söz konusu eserlerde pek çok ikileme kullanılmasına rağmen içlerinden yalnızca 10 tanesi ortaktır. Bunlar ise: acı acı, gide gide, gitgide, öteberi, paldır küldür, uzun uzun, üst üste, tek tük, yavaş yavaş, yiye yiye ikilemeleridir. Her iki eserde de ikilemeler cümleye güçlendirme, niteleme, genelleme, sıralama, abartma, devamlılık, belirsizlik, küçümseme, azaltma ve birliktelik/bütünlük gibi anlamlarla katkıda bulurken Hastalar ve Işıklar eserinde bunlara ek olarak yaklaşıma, tezlik ve kızgınlık anlamlarıyla da katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Her iki eserde geçen ikilemelerin büyük çoğunluğunun gerek yapı bakımından gerek ikilemeyi meydana getiren sözcüklerin ses, biçim ve anlamları bakımından farklı olması ve birbirinden farklı nitelikler taşıması dikkat çekici bir özelliktir. İkilemeler farklı kullanım formlarıyla stilistik bir unsur olarak Özdenören’in hikâyelerinin temel öğelerini oluşturmuştur. Bu durum yazarın, benzetme ve tezatlarla birlikte hikâyelerinde önemli bir unsur olarak kullandığı ikilemeler açısından zengin bir söz dağarcığına sahip olduğunu gösterir. Söz konusu hikâye kitaplarında geçen ikilemelerin yoğunluğu, aynı zamanda yazarın konuşma diline yakın bir anlatım tarzı olduğunu, akıcı bir anlatımla okuru eserin içine çekmeye çalıştığının ve dile hâkimiyetinin güçlü olduğunu göstergesi olarak değerlendirilebilir. Özdenören ikilemelerle kurduğu münasebetler yardımıyla hikâyelerinde, gerçekle hayatı birleştirmiş; mekânı, zamanı ve şahısları hayata bakış tarzları ve iç trajedileri ile ayrıntılarına kadar betimlemeye çalışmıştır. Özdenören, ilk hikâye kitabı “Hastalar ve Işıklar” ile son hikâye kitabı “Uyumsuzlar”da ikilemelere sıkça yer vererek atalarımızdan kalan köklü bir geleneğin nesillere aktarılmasında dil ve anlatım yönünden önemli bir işlev görmüştür.

KAYNAKÇA

- Ağakay, M. A. (1953). İkizlemeler üzerine. *Türk Dili*, 2(7), 189-191.
- Ağakay, M. A. (1954). Türkçede kelime koşmaları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 7, 97-104.
- Akaslan, T. (2004, Ağustos). *Yaşlı maşlı ama dipdiri yarı-ikileminin anlam sözdizimi*. Türk Dilbilim Kurultayı, İzmir.
- Aksan, D. (1993). *Türkçenin gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2009a). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim I*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2009c). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim III*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2016). *Anlam bilim anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2018). *Türkçenin sözcük varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Aksan, Y. (2001, Mayıs). *Türkçede zaman anlatımı ve kimi ikileme yapıları*. XV. Dilbilim Kurultayı, İstanbul.
- Aksoy, Ö. A. (2014b). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 2. deyimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe ikilemeler sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Akyalçın, N. (2008). "İp" ve "m, p, r, s" yapılı Türkçe ikilemlere ilişkin sorunlar. *Çağdaş Türk Dili*, 20(247), 338.
- Akyalçın, N. (2017). Pekleştirme sözcükleri, sıfat tamlaması veya ikileme midir? *Journal Of Awareness*, 2(1), 31.
- Aydın, E. (1997). Orhun Yazıtlarında hendiadyoinler. *Türk Dili*, 544, 417- 421.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Bilgegil, M. K. (2009). Türkçe dilbilgisi. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Çağatay, S. (1978). *Uygurcada hendiadyoinler. Türk lehçeleri üzerine denemeler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, 29-66.
- Çoraklı, Ş. (2001). Türkçe'nin yaratma gücü: ikilemeler. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (17), 55-56.
- Delice, H.İ. (2007). *Türkçe sözdizimi*. İstanbul: Kitabevi.
- Dilek, F. G. (2004). Altay Türkçesinde ikilemeler. *Bilig*, 28 (Kış), 83.
- Eker, S. (2005). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eren, H. (1949). İkiz kelimelerin tarihine dair. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 7(2), 283-286.
- Ergin, M. (2004). *Türk Dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım.
- Gencan, T.N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Göğüş, B. (1962). Türkçede birleşik kelimelerin oluşumu ve nasıl yazılması gerektiği. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 245-264.
- Hatiboğlu, V. (1981). Türk dilinde ikileme. Ankara: Ankara Üniv. Basımevi.
- Hengirmen, M. (2002). Türkçe dilbilgisi. Ankara: Engin Yayınları.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2009). *Türkçede söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özdenören, R. (1998). *Hastalar ve Işıklar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2015). *Uyumsuzlar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Taş, İ. (2012). Kutadgu Bilig'de ikilemeler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 60(2), 43-96.
- Tuna, O. N. (1949). Türkçede tekrarlar. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi*, 3(2-3), 429.
- Tekin, T. (1998). *Orhun Yazıtları*, II.baskı. İstanbul: Simurg Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Yabancı Dil Yayınları.
- Yastı, M. (2007). Türkçe deyimlerde geçen ikilemelerin ses ve şekil özellikleri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 21, 53.
- Zülfikar, H. (1995). *Türkçede ses yansımali kelimeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.